

Voorontwerp van wet tot wijziging van de Pensioenwet in verband met aanpassing van het bestuursmodel voor pensioenfondsen

Artikel I

De Pensioenwet wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 33 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid, onderdeel a, vervalt: waarvoor bij pensioenfondsen een verantwoordingsorgaan is ingesteld;.
2. Onder vernummering van het tweede lid tot zevende lid worden vijf leden ingevoegd, luidende:
  2. Voor de verantwoording aan de aanspraak- en pensioengerechtigden is bij pensioenfondsen een verantwoordingsorgaan ingesteld. Indien een pensioenfonds een deelnemersraad heeft, is deze deelnemersraad het verantwoordingsorgaan.
  3. Het verantwoordingsorgaan heeft recht op overleg met het intern toezicht.
  4. De leden van het verantwoordingsorgaan vormen een zo evenwichtig mogelijke afspiegeling naar leeftijd en geslacht van de betreffende geleding.
  5. In het jaarverslag van een pensioenfonds wordt gerapporteerd over de samenstelling naar leeftijd en geslacht van het verantwoordingsorgaan, de deelnemersraad en het bestuur en over de inspanningen die zijn verricht om diversiteit in de organen van het pensioenfonds te bevorderen.
  6. Voor het intern toezicht is bij bedrijfstakpensioenfondsen een raad van toezicht ingesteld en is bij ondernemingspensioenfondsen een raad van toezicht ingesteld of vindt jaarlijkse visitatie plaats.
3. In het zevende lid (nieuw) wordt “het eerste lid” vervangen door: het eerste, tweede en zesde lid.

B

Artikel 99 wordt als volgt gewijzigd:

1. Het eerste lid komt te luiden:
  1. In het bestuur van een bedrijfstakpensioenfonds bezetten de vertegenwoordigers van werknemersverenigingen en de vertegenwoordigers van werkgeversverenigingen in de betrokken bedrijfstak of bedrijfstakken evenveel zetels, met dien verstande dat indien vertegenwoordigers van pensioengerechtigden zetels bezetten, zij tezamen met vertegenwoordigers van werknemersverenigingen evenveel zetels bezetten als de vertegenwoordigers van werkgeversverenigingen.
2. In het vijfde lid, onderdeel a, wordt “door en uit de deelnemers” vervangen door: door de deelnemers.

C

Artikel 100 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het opschrift vervalt: bij ondernemingspensioenfonds.

2. In het derde lid vervalt: , tenzij er zwaarwegende redenen zijn om af te wijken van de door de meerderheid van de pensioengerechtigden gemaakte keuze.

3. Er worden drie leden toegevoegd, luidende:

4. Een bedrijfstakpensioenfonds raadpleegt schriftelijk de pensioengerechtigden over opname van pensioengerechtigden in het bestuur, tenzij bij het bedrijfstakpensioenfonds al is voorzien in een bestuur waarin vertegenwoordigers van pensioengerechtigden zitting hebben.

5. Het bedrijfstakpensioenfonds volgt met betrekking tot opname van pensioengerechtigden in het bestuur de wens van de meerderheid van de responderende pensioengerechtigden, mits ten minste de helft van het aantal pensioengerechtigden zijn voorkeur kenbaar heeft gemaakt.

6. Eens in de vijf jaar herhaalt het pensioenfonds de raadpleging, bedoeld in het tweede of vierde lid, indien dit wordt verzocht door tenminste 5% van de pensioengerechtigden, tenzij de pensioengerechtigden al in het bestuur zijn vertegenwoordigd.

D

Artikel 101 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het opschrift vervalt: ondernemingspensioenfonds.

2. Het eerste lid komt te luiden:

1. De verdeling van de zetels van vertegenwoordigers van werknemersverenigingen of werknemersvertegenwoordigers en vertegenwoordigers van pensioengerechtigden vindt plaats op basis van de onderlinge getalsverhoudingen, met dien verstande dat de vertegenwoordigers van pensioengerechtigden ten hoogste de helft van het aantal zetels in het bestuur van een pensioenfonds bezetten dat vertegenwoordigers van werknemersverenigingen of werknemersvertegenwoordigers en vertegenwoordigers van pensioengerechtigden gezamenlijk bezetten.

3. In het tweede en derde lid wordt “In afwijking van het eerste lid kunnen” vervangen door: In het bestuur van een ondernemingspensioenfonds kunnen, in afwijking van het eerste lid,.

4. In het vierde lid wordt “ondernemingspensioenfonds” vervangen door “pensioenfonds” en wordt “door en uit de pensioengerechtigden” vervangen door: door de pensioengerechtigden.

E

Na artikel 101 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 101a. Raad van toezicht

1. De raad van toezicht van een pensioenfonds houdt toezicht op de uitvoering van de taken en de uitoefening van bevoegdheden door het bestuur. De raad van toezicht is ten minste belast met:

a. het goedkeuren van het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële en bedrijfstechnische nota, bedoeld in artikel 145, een kortetermijnherstelplan als bedoeld in artikel 140 en een langetermijnherstelplan als bedoeld in artikel 138;

b. het toezien op adequate risicobeheersing door het bestuur;

c. het toezien op evenwichtige belangenbehartiging door het bestuur;

d. het schorsen en ontslaan van de leden van het bestuur;

e. het jaarlijks afleggen van verantwoording over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden, bedoeld onder a, b, c en d in het jaarverslag.

2. De raad van toezicht bestaat uit ten minste 3 onafhankelijke personen die deskundig zijn ten aanzien van de uitoefening van de taken van de raad van toezicht. Artikel 105, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing op de leden van de raad van toezicht.
3. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld inzake het eerste en tweede lid.

F

Artikel 106, eerste lid, wordt als volgt gewijzigd:

1. In onderdeel f wordt “benoemd” vervangen door: benoemd en ontslagen.
2. Onder verlettering van de onderdelen k en l tot onderdelen l en m wordt na onderdeel j een onderdeel ingevoegd, luidende:
  - k. de wijze waarop de leden van de raad van toezicht worden benoemd en ontslagen;

G

In artikel 107 wordt “het bestuur” vervangen door: het bestuur, een raad van toezicht.

H

Artikel 109 komt te luiden:

Artikel 109. Instelling deelnemersraad bij bedrijfstakpensioenfonds

1. Een bedrijfstakpensioenfonds stelt een deelnemersraad in. Het bestuur legt verantwoording af aan de deelnemersraad over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.
2. In de deelnemersraad zijn de deelnemers en de pensioengerechtigden evenredig op basis van onderlinge getalsverhoudingen vertegenwoordigd. De leden van de deelnemersraad vormen een zo evenwichtig mogelijke afspiegeling naar leeftijd en geslacht van de betreffende geleding.
3. Op grond van door het bestuur van het pensioenfonds vast te stellen criteria kunnen naast de in het tweede lid bedoelde vertegenwoordigers ook één of meer vertegenwoordigers van gewezen deelnemers in de deelnemersraad zitting hebben.
4. In geval van verkiezing van de leden van de deelnemersraad door deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden kunnen kandidaten worden voorgedragen door verenigingen en door individuele deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.
5. Voor zover geen verkiezing door de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden plaatsvindt, maar de leden worden benoemd door verenigingen, zijn deze verenigingen evenredig aan hun ledenaantallen binnen hun geleding binnen het bedrijfstakpensioenfonds vertegenwoordigd in de deelnemersraad.
6. Een vereniging als bedoeld in het vierde en vijfde lid, bezit volledige rechtsbevoegdheid. Haar statutair doel omvat mede het behartigen van de belangen van haar leden als belanghebbenden bij een pensioenfonds.
7. Het bedrijfstakpensioenfonds is gehouden om op verzoek van werknemers of een werknemersvereniging mee te werken aan de verstrekking van informatie aan de werknemers van het fonds over het voornemen tot oprichting, of over het bestaan, van een werknemersvereniging. Het bedrijfstakpensioenfonds is tevens gehouden om op verzoek van pensioengerechtigden of een vereniging van pensioengerechtigden mee te werken aan verstrekking van informatie aan de pensioengerechtigden van het fonds over het voornemen tot oprichting, of over het bestaan, van een vereniging van pensioengerechtigden.

I

Artikel 110 wordt als volgt gewijzigd:

1. Het eerste lid komt te luiden:

1. Het bestuur van een ondernemingspensioenfonds gaat over tot het instellen van een deelnemersraad:

a. op eigen initiatief van het ondernemingspensioenfonds;

b. indien dit wordt verzocht door ten minste 5% van de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden; of

c. indien de pensioengerechtigden in de raadpleging, bedoeld in artikel 100, zich overeenkomstig artikel 100, tweede en derde lid, hebben uitgesproken voor instelling van een deelnemersraad.

Het bestuur legt verantwoording af aan de deelnemersraad over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.

2. Aan het tweede lid wordt een zin toegevoegd, luidende: De leden van de deelnemersraad vormen een zo evenwichtig mogelijke afspiegeling naar leeftijd en geslacht van de betreffende geleding.

3. In het zesde lid wordt “ondernemingspensioenfonds” vervangen door: pensioenfonds.

4. Er wordt een lid toegevoegd, luidende:

7. Het ondernemingspensioenfonds is gehouden om op verzoek van werknemers of een werknemersvereniging mee te werken aan de verstrekking van informatie aan de werknemers van het fonds over het voornemen tot oprichting, of over het bestaan, van een werknemersvereniging. Het ondernemingspensioenfonds is tevens gehouden om op verzoek van pensioengerechtigden of een vereniging van pensioengerechtigden mee te werken aan de verstrekking van informatie aan de pensioengerechtigden van het fonds over het voornemen tot oprichting, of over het bestaan, van een vereniging van pensioengerechtigden.

J

In artikel 176, eerste lid, wordt “100, 101, 102” vervangen door: 100, 101, 101a, 102.

K

In artikel 219, eerste lid, wordt “artikel 33, eerste lid, onderdeel a” vervangen door: artikel 33, tweede lid.

Artikel II

De organen, statuten, reglementen en overeenkomsten van pensioenfondsen voldoen binnen een jaar na inwerkingtreding van deze wet aan het bepaalde in deze wet.

Artikel III

Deze wet treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Memorie van toelichting

Algemeen

Inleiding

In de kabinetsreactie governance en medezeggenschap (Kamerstukken II 2009/10, 28 294, nr. 37) heeft het kabinet aangegeven dat het van mening is dat het gehele governance en medezeggenschapsvraagstuk bij pensioenen in samenhang moet worden doordacht. De aanleiding hiervoor ligt enerzijds in de resultaten uit de onderzoeksrapporten van de Sociaal Economische Raad (SER), te weten de 'Eindevaluatie Medezeggenschap Gepensioneerden' en 'Inventarisatie Principes voor goed pensioenfondsbestuur' die op 30 maart 2009 zijn gepubliceerd. En anderzijds in fundamentele vragen die samenhangen met de gevolgen van de crisis en aan de orde zijn gekomen in de rapporten van de commissie Frijns (Commissie Beleggingsbeleid en Risicobeheer, 19 januari 2010) en de commissie Goudswaard (Commissie Toekomstbestendigheid Aanvullende Pensioenregelingen, 27 januari 2010). In dat kader is toegezegd de gepresenteerde denkrichtingen in de kabinetsreactie verder uit te werken in drie verschillende governancemodellen voor pensioenfondsen. Deze modellen beantwoorden aan de heterogeniteit in de pensioensector, alsmede aan de eisen die voortvloeien uit de nieuwe ontwikkelingen op het pensioenterrein. Het initiatiefwetsvoorstel van de leden Koser Kaya en Blok (Kamerstukken 31 537) dat nu voorligt in de Eerste Kamer gaat hieraan voorbij door zich slechts te richten op een deelaspect, te weten bestuursparticipatie van pensioengerechtigden.

In het voorliggende voorontwerp wordt het huidige paritaire bestuursmodel uitgewerkt. Het uiteindelijke wetsvoorstel zal een model bevatten met een volledig professioneel bestuur en een one tier board.

Ontwikkelingen

Uit de SER evaluaties blijkt dat fondsen problemen met de huidige governance. Zo kost het fondsen bijvoorbeeld moeite om de verschillende organen (waaronder ook het bestuur) te bemensen. Ook blijkt het naast elkaar bestaan van deelnemersraad en verantwoordingsorgaan, mede gelet op de overlap in taken, tot onduidelijkheid te leiden. Naar aanleiding van de SER evaluaties heeft het kabinet geconcludeerd het SER-rapporten aanleiding geven tot een zekere stroomlijning van de huidige medezeggenschap en pension fund governance-arrangementen.

Met de financiële crisis is aangetoond dat de hoge mate van kapitaaldekking het stelsel, en daarmee de inkomensvoorziening van de huidige en toekomstige pensioengerechtigden, gevoelig maakt voor schokken op de financiële markten. Deze ontwikkelingen hebben vragen opgeroepen naar de toekomstbestendigheid van het stelsel. In dat kader zijn diverse commissies in het leven geroepen die hierover begin 2010 hun bevindingen kenbaar hebben gemaakt, waaronder de commissies Frijns en Goudswaard.

De commissie Goudswaard constateert dat deelnemers steeds meer bloot staan aan de risico's bij de pensioenen. Door de forse verliezen op de beurzen en de lage rente, en als gevolg daarvan de lage dekkingsgraden, is inzichtelijk geworden dat werknemers en pensioengerechtigden vrij forse risico's lopen ten aanzien van hun pensioenaanspraken. De commissie Frijns wijst er in haar advies op dat de aandacht voor risico's verankerd dient te zijn in de processen waarmee fondsen worden bestuurd. De commissie Frijns wijst daarbij ook op de demografische veranderingen, de globalisering, verdieping, verbreding en vervlechting van financiële markten, de verwachtingen van belanghebbenden en de regelgeving ten aanzien van pensioenvoorzieningen en pensioenfondsen. Door deze

toegenomen complexiteit van het besturen van een fonds komt ook de bestuurlijke lat steeds hoger te liggen. Op het gebied van de pension fund governance (goed bestuur van een pensioenfonds) zullen maatregelen dan ook niet uit kunnen blijven. De commissie Frijns stelt het volgende voor:

- Het opnemen van deskundigen in het bestuur naast de vertegenwoordigers van belanghebbenden;
- One tier board, met deskundigen (executives) naast vertegenwoordigers van de belanghebbenden (non executives);
- Een bestuur om te vormen naar een bestuur van deskundigen en de vertegenwoordigers van belanghebbenden op te nemen in een raad van toezicht.
- Het inrichten van een bestuursbureau met adequate kennis en voldoende capaciteit, dat volledig is gericht op de belangen van het pensioenfonds en dat het bestuur ondersteunt in de beleidsvoorbereiding, besluitvorming, selectie en monitoring van externe partijen.

Het voorstel van de leden Koser Kaya en Blok gaat voorbij aan een belangrijk deel van deze ontwikkelingen.

Het paritaire model

Het governancemodel van pensioenfondsbesturen heeft een integrale aanpassing op het punt van versterking deskundigheid, stroomlijning en vertegenwoordiging. In het grotere geheel van de herziening van zowel de governance als de medezeggenschap bij pensioenfondsen leiden deze uitgangspunten tot een aanpassing van het huidige paritaire bestuursmodel en de introductie van twee nieuwe modellen, te weten een extern bestuursmodel en een gemengd bestuursmodel.

Pensioenfondsbesturen zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van werkgevers(-) en werknemers(-organisaties). Het voorgestelde paritaire model sluit hierbij aan en is derhalve geschikt voor ondernemingspensioenfondsen en bedrijfstakpensioenfondsen.

Bij de uitwerking van het paritaire model is rekening gehouden met het initiatiefwetsvoorstel van de leden Koser Kaya en Blok. Het belangrijkste nieuwe element is de instelling van een raad van toezicht bij bedrijfstakpensioenfondsen teneinde het intern toezicht te versterken.

Vanwege de versterking van het interne toezicht te versterken is op een aantal punten van het initiatiefwetsvoorstel van de leden Koser Kaya en Blok afgeweken. Zo is bijvoorbeeld voor een andere zetelverdeling gekozen en is het beroepsrecht voor een minderheid niet overgenomen. Als er in de komende tijd iets van belang is voor het pensioenstelsel en het behoud daarvan, dan is dat het waarborgen van de besluitvaardigheid van pensioenfondsbesturen in het belang van alle belanghebbenden.

De genoemde drieslag van versterking deskundigheid, stroomlijning en adequate vertegenwoordiging wordt bij ondernemingspensioenfondsen en bedrijfstakpensioenfondsen op de volgende manier toegepast.

Versterking deskundigheid

Een belangrijk element bij de gewenste versterking van de deskundigheid is een stevig intern toezicht. Het beoordelen van risico's is een belangrijke taak van het intern toezicht. Dit betekent dat het intern toezicht toe moet zien op de adequate risicobeheersing door het bestuur. Verder ziet het intern toezicht op de bestuurs- en beleidsprocessen, alsmede op de evenwichtige belangenbehartiging. Verder leeft in de praktijk de wens tot het opnemen van externe deskundigen in het bestuur van een fonds.

Intern toezicht

Op grond van de principes voor goed pensioenfondsbestuur kunnen fondsbesturen nu opteren voor de volgende varianten van het intern toezicht, te weten een visitatiecommissie, intern toezichtorgaan, auditcommissie of een one tier board.

Uit het onderzoek van de SER blijkt bij de meeste fondsen het intern toezicht door een visitatiecommissie wordt uitgevoerd. Deze commissie komt gemiddeld ééns in de drie jaar langs en heeft geen extra bevoegdheden. De vraag is of zo voldoende is gewaarborgd dat het intern toezichtorgaan zich tijdig een goed oordeel kan vormen van het functioneren van het bestuur en in het bijzonder van risicobeheer en of het huidige interne toezicht voldoende mogelijkheden heeft om het bestuur te corrigeren.

Grote problemen op het terrein van risicobeheersing laten zien dat de huidige vorm van het intern toezicht te zwak is. De frequentie is te beperkt en het heeft geen bevoegdheden om in te grijpen. Gezien de belangentegenstellingen, het belang van een adequate countervailing power ten gunste van de deelnemers en de roep om verdere versterking van de deskundigheid zijn er gegronde redenen om het intern toezicht te versterken.

Derhalve is het voornemen om bij bedrijfstakpensioenfondsen een permanente raad van toezicht in te stellen. Door er een permanent orgaan van te maken wordt een belangrijke stap gezet in het kader van de professionalisering van het pensioenfonds. De raad van toezicht bestaat uit tenminste drie onafhankelijke deskundigen en kan het bestuur schorsen of ontslaan. Verder krijgt de raad nog als aanvullende taken het goedkeuren van het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële en bedrijfstechnische nota en de herstelplannen. Aangezien een pensioenfonds bij zijn taakvervulling voortdurend allerlei tegengestelde belangen tegen elkaar moet afwegen, krijgt de raad van toezicht de nadrukkelijke taak er op toe te zien dat dit op een evenwichtige wijze gebeurt. In het kader van transparantie zal de raad van toezicht over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden rapporteren in het jaarverslag. Het verantwoordingsorgaan heeft ook recht op overleg met het intern toezicht. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen de taken en bevoegdheden van de raad verder worden gepreciseerd.

Ondernemingspensioenfondsen krijgen een keuze voor een raad van toezicht of een visitatiecommissie die jaarlijks visiteert. De reden voor het verschil ligt in het feit dat juist bij bedrijfstakpensioenfondsen waar de aangesloten werkgevers alsmede de werknemers meer op afstand staan van het fonds dan bij ondernemingspensioenfondsen, de betrokkenen gebaat zijn bij een permanent orgaan dat toeziet op een adequate belangenbehartiging en op de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd, daarbij de beleids- en bestuursprocedures en -processen beoordelend. De taken en bevoegdheden van de visitatiecommissie zijn conform de principes voor goed pensioenfondsbestuur.

Omdat in dit voorstel de governance en medezeggenschap in samenhang wordt bekeken en de raad van toezicht een belangrijke taak heeft bij het toezien op de naleving van de evenwichtige belangenbehartiging is de noodzaak voor een uitgebreid beroepsrecht voor een minderheid minder pregnant.

Externe deskundige bestuurders

In de praktijk blijkt onduidelijkheid te bestaan over de vraag of er in het bestuur ook personen mogen zitten die van buiten de organisatie of vereniging komen. Het gaat dan om externe stemgerechtigde leden. De huidige wettekst spreekt van vertegenwoordigers in het bestuur van werknemers(verenigingen) of werkgevers(verenigingen). De vraag die hierbij gesteld kan worden, is wie als vertegenwoordiger kan worden aangemerkt. Zoals al eerder gesteld zou niet de samenstelling van het bestuur, maar de positie en rolinvulling bepalend moeten zijn, waarbij evenwichtige belangenbehartiging en deskundigheid essentieel zijn. In deze context ligt het dan ook voor de hand dat ook externe deskundigen vertegenwoordigers van sociale

partners kunnen zijn. Om dit ook voor pensioengerechtigden te realiseren is een wijziging doorgevoerd, zodat pensioengerechtigden hun vertegenwoordigers niet meer uit hun eigen geleding moeten kiezen, maar dat dit ook externe vertegenwoordigers kunnen zijn. De externen zitten dan als vertegenwoordiger van een van de geledingen in het bestuur. De pariteit blijft in deze gehandhaafd.

Stroomlijning

Ook de stroomlijning is van groot belang gezien de vele organen en de overlap in taken en bevoegdheden tussen deze verschillende organen bij het fonds. Voorkomen moet worden dat fondsen onbestuurbaar worden door de inrichting van allerlei extra organen. Waar dat mogelijk is zijn taken en bevoegdheden anders belegd zodat bepaalde organen kunnen worden geschrapt of samengevoegd. Hierdoor wordt ook de positie van deelnemers en pensioengerechtigden versterkt.

Bij bedrijfstakpensioenfondsen worden de taken van het verantwoordingsorgaan ondergebracht bij de deelnemersraad. Hierdoor ontstaat een deelnemersraad met zowel adviesrechten als verantwoordingstaken. Ook het enquêterecht dat nu is toegekend aan het verantwoordingsorgaan komt bij de deelnemersraad te liggen.

Bij deze stroomlijning wordt ook de positie van de werkgever heroverwogen. Dit heeft te maken met het verschil in samenstelling van het verantwoordingsorgaan en de deelnemersraad. In het huidige verantwoordingsorgaan hebben de geleding van de werkgever, de deelnemers en de pensioengerechtigden elk recht op een derde van de zetels. In de deelnemersraad zijn de deelnemers en pensioengerechtigden evenredig op basis van onderlinge getalsverhoudingen vertegenwoordigd. Gegeven de gewijzigde risicoverdeling en het belang om de positie van deelnemers en pensioengerechtigden te versterken ten opzichte van het pensioenfonds en het ongewenste verschijnsel dat alle geledingen op alle niveaus meepraten, is er voor gekozen de werkgever geen plek te geven in de nieuwe deelnemersraad waarin de advies- en verantwoordingstaken zijn samengevoegd. Dit betekent dat in deze nieuwe deelnemersraad de samenstelling van de huidige deelnemersraad wordt aangehouden. Het fonds zal een eigen manier moeten vinden om verantwoording af te leggen aan de werkgever(s). Dit kan bijvoorbeeld via het jaarverslag of door het instellen van een aparte werkgeversraad. Het intern toezicht dat is versterkt, krijgt een belangrijke rol om toe te zien op de belangenbehartiging van alle groepen, waaronder ook de werkgever.

Ook bij ondernemingspensioenfondsen wordt het verantwoordingsorgaan samengevoegd met de deelnemersraad, conform de samenstelling van de deelnemersraad.

In het geval er geen deelnemersraad is - dit komt voor bij ondernemingspensioenfondsen - kan het verantwoordingsorgaan in de huidige vorm blijven bestaan, het is alleen voorgeschreven voor aanspraak- en pensioengerechtigden. Uit de evaluatie van de SER blijkt dat in 2008 61% van de ondernemingspensioenfondsen geen deelnemersraad had.

Het blijft mogelijk om ook slapers op te nemen in de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan. De huidige bepalingen daarvoor blijven van toepassing.

Adequate belangenvertegenwoordiging

De zekerheid van pensioenaanspraken is onder meer gelegen in de professionaliteit van het beheer en in de inrichting van het toezicht op het bestuur. Het is zaak ervoor zorg te dragen dat het bestuur tot een evenwichtige belangenafweging komt waardoor iedereen zich vertegenwoordigd kan voelen. Indien - zoals reeds eerder gemeld - wordt gekozen voor een andere risicoverdeling of een flexibele zekerheid, zoals de commissie Goudswaard die schetst, zal de wens tot belangenbehartiging in het bestuur alleen maar toenemen. Belangengroepen zullen invloed willen kunnen uitoefenen op de besluitvorming.

Invloed kan echter op meerdere manieren worden bereikt. Zo kan de positie van deelnemers en pensioengerechtigden worden versterkt via de deelnemersraad. Deze raad krijgt extra verantwoordingsbevoegdheden, zonder dat de werkgever daar direct bij betrokken is (zie ook hierboven). De deelnemers en pensioengerechtigden krijgen op deze wijze een sterkere positie binnen de organisatie van het pensioenfonds. Verder hebben pensioengerechtigden bij ondernemingspensioenfonds al een keuzerecht voor bestuursparticipatie, bij bedrijfstakpensioenfonds wordt een dergelijk keuzerecht ook geïntroduceerd. Daarbij is wel van belang dat er een evenwicht in het bestuur blijft bestaan waarmee recht wordt gedaan aan zowel de premiebetalers als de ontvangers van de pensioenuitkering. Daarom is gekozen om de zetelverdeling tussen werknemersvertegenwoordigers en vertegenwoordigers van pensioengerechtigden bij bedrijfstakpensioenfonds te maximeren. Pensioengerechtigden kunnen derhalve maximaal de helft van het aantal zetels van werknemersvertegenwoordigers en pensioengerechtigden gezamenlijk bezetten. Dit in tegenstelling tot het voorstel van de leden Koser Kaya en Blok. Het belang van vertegenwoordiging van risicodragers wordt daarmee in dit voorliggende voorstel erkend, zonder afbreuk te doen aan de belangen van de overige vertegenwoordigers. Het bestuur gaat immers soms ook over het inperken van rechten. Van belang is daarbij dat één groep dit niet kan doorschuiven naar de andere groepen. Evenwicht in samenstelling kan behulpzaam zijn bij een evenwichtige besluitvorming. Verder ziet het intern toezicht toe op de adequate belangenbehartiging van alle betrokkenen. Uiteindelijk zijn de belangen van alle betrokkenen het best behartigd via de waarborgen van professionaliteit en continuïteit tegenover de belangen van financiers en deelnemers; de betrokkenheid bij de besluitvorming en het toezicht op die besluitvorming.

Gelieerde onderwerpen

Samenhang met Principes voor goed pensioenfondsbestuur

Op 16 december 2005 zijn door de Stichting van de Arbeid de Principes voor goed pensioenfondsbestuur gepubliceerd. Bij de totstandkoming hiervan waren de pensioenkoepels Stichting voor Ondernemingspensioenfonds en Vereniging van Bedrijfstakpensioenfonds, het Verbond van Verzekeraars en de Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties betrokken. De Unie van Beroepspensioenfonds heeft de principes later omarmd. De principes zijn vervolgens wettelijk verankerd in de Pensioenwet. Nu de governance opnieuw bekeken gaat worden, in samenhang met de medezeggenschap, zullen ook de principes voor goed pensioenfondsbestuur aangepast moeten worden. Vooralsnog is de bedoeling dat de principes blijven gelden voor zover deze niet strijdig zijn met de uiteindelijke wetteksten.

Over aanpassing van de principes zal overleg gestart worden met de StvdA en betrokken partijen. Hierbij zal ook de uitwerking van het externe en gemengde bestuursmodel worden betrokken.

Samenhang met conceptconvenant diversiteit van de StvdA

Specifiek op het onderwerp diversiteit in de pensioenfondsorganen is de Stichting van de Arbeid in 2009 een breed overleg gestart met zowel de betrokken pensioenkoepels VB en Opf als met de jongerenorganisaties van VNO-NCW, FNV, CNV en Unie, de FNV Vrouwenbond, ANBO, E-quality, FORUM, Passage en het Platform Deelnemersraden. Dit overleg heeft vooralsnog op 24 juni 2010 geresulteerd in een achterbanversie van het Convenant Bevordering Diversiteit Pensioenfonds.

De verwachting van partijen is dat de bevordering van de diversiteit in de pensioenorganen een enorme positieve stimulans krijgt. De partijen betrokken bij dit convenant hebben afgesproken dat zij zich zullen inzetten om te bevorderen dat de toekomstige samenstelling van besturen, deelnemersraden en verantwoordingsorganen van pensioenfonds beter

aansluit bij de diversiteit onder de deelnemers aan het fonds. Hierbij wordt bedoeld op leeftijd, geslacht en (migranten)afkomst. Dit streven wordt onderschreven. Tijdens het debat over het initiatiefwetsvoorstel van de leden Koser Kaya en Blok is gebleken dat ook de Tweede Kamer deze mening deelt. Gerealiseerd moet worden dat de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan een evenwichtige afspiegeling vormen van de deelnemers en pensioengerechtigden bij het fonds. Daarbij wordt met name naar geslacht en leeftijd gekeken en minder naar afkomst, aangezien er niet wordt geregistreerd op migrantenachtergrond. Dit gaat verder niet zo ver dat de diversiteit ook in het bestuur moet worden gerealiseerd, aangezien de eis van deskundigheid dient te prevaleren. Wel zal er in het jaarverslag van het fonds moeten worden gerapporteerd over de samenstelling naar leeftijd en geslacht van het bestuur, alsmede van het verantwoordingsorgaan en de deelnemersraad en tevens zal moeten worden gerapporteerd over de inspanningen die zijn verricht om diversiteit in de organen van het pensioenfonds te bevorderen.

Samenhang met uitbesteding

Bij de uitwerking van de overige governancemodellen zal ook aandacht worden besteed aan de risico's die ontstaan door uitbesteding van taken aan pensioenuitvoeringsbedrijven en vermogensbeheerders.

Samenhang met deskundigheidsstoets DNB

De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) werken op dit moment aan een gezamenlijke beleidsregel over deskundigheid, gebaseerd op een breed deskundigheidsbegrip (deskundigheid omvat kennis, vaardigheden en professioneel gedrag). Dit brede deskundigheidsbegrip omvat diverse aspecten van deskundigheid waarover in het rapport Scheltema (Rapport van de commissie van Onderzoek DSB Bank, 23 juni 2010) zorgen worden geuit. Door deze nadere invulling door beide toezichhouders wordt tevens een betere afbakening met het begrip betrouwbaarheid bereikt. In overleg met DNB wordt nog gezien of er aanleiding is tot aanpassing van de Pensioenwetgeving.

Overige bestuursmodellen

In het uiteindelijke wetsontwerp zullen nog twee andere bestuursmodellen worden gepresenteerd te weten het externe model en het gemengde bestuursmodel. In het externe model bestaat het bestuur volledig uit externe deskundigen. De pariteit blijft in dit geval niet in stand. In het gemengde bestuursmodel, ook wel bekend onder de naam one tier board, worden taken binnen het bestuur verdeeld over niet-uitvoerende (algemeen bestuur) en uitvoerende bestuurders (dagelijks bestuur).

Uiteindelijk is het de bedoeling dat pensioenfondsbesturen uit een van de drie modellen een eigen bestuursmodel kunnen kiezen waarin alle checks and balances in evenwicht zijn.

In dit voorliggende voorstel wordt voorsnog alleen het paritaire bestuursmodel uitgewerkt. De overige modellen zullen later worden toegevoegd. Binnen deze modellen zal het arbeidsvoorwaardelijke aspect van pensioen niet uit het oog worden verloren. De verschillende partijen moeten voldoende invloed kunnen behouden, ofwel via directe zeggenschap ofwel via verzwaarde medezeggenschap.

Verder zullen de benodigde aanpassingen bij verzekeraars en beroepspensioenfonds in een later stadium hierbij betrokken worden.

Artikelsgewijs

Artikel I

Onderdeel A (artikel 33)

Aan het artikel worden aan aantal leden toegevoegd.

In het nieuwe tweede lid wordt geregeld dat pensioenfondsen voor de verantwoording aan aanspraak- en pensioengerechtigden een verantwoordingsorgaan instellen (de regeling m.b.t. het verantwoordingsorgaan wordt geschrapt in het eerste lid). In het kader van de stroomlijning wordt voorgesteld dat bij pensioenfondsen met een deelnemersraad (dit zijn alle bedrijfstakpensioenfondsen en een deel van de ondernemingspensioenfondsen) de deelnemersraad functioneert als verantwoordingsorgaan. De deelnemersraad heeft dan ook de bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan, zoals het recht van enquête in artikel 219. De verantwoording aan werkgevers moet op andere wijze vormgegeven worden.

In het derde lid wordt geregeld dat het verantwoordingsorgaan recht heeft op overleg met het intern toezicht. Impliciet blijkt uit de Principes van goed pensioenfondsbestuur van de STAR van 16 december 2005 dat het verantwoordingsorgaan dit recht heeft. Het wordt nu expliciet gemaakt.

In het vierde lid wordt voorgeschreven dat de leden van het verantwoordingsorgaan een zo evenwichtig mogelijke afspiegeling naar leeftijd en geslacht vormen van de betreffende geleding. Dit is de geleding waartoe zij behoren. Voor de deelnemersraad wordt dit ook voorgeschreven (zie onderdelen H en I). In het vijfde lid wordt vervolgens bepaald dat pensioenfondsen in hun jaarverslag hierover moeten rapporteren. Tevens moet worden gerapporteerd over de inspanningen die zijn verricht om diversiteit in de pensioenfondsen te bevorderen.

Voor het bestuur wordt de evenwichtige afspiegeling niet voorgeschreven omdat bij dit orgaan deskundigheid en onafhankelijkheid prevaleren, maar moet wel worden gerapporteerd over de feitelijke samenstelling van het bestuur naar leeftijd en geslacht.

In het zesde lid wordt voorgeschreven dat het interne toezicht bij bedrijfstakpensioenfondsen de vorm krijgt van een raad van toezicht en bij ondernemingspensioenfondsen een raad van toezicht of jaarlijkse visitatie. In het voorgestelde artikel 101a worden nadere regels gesteld voor de raad van toezicht.

Onderdeel B (artikel 99)

Het eerste lid wordt aangepast aan de mogelijkheid dat vertegenwoordigers van pensioengerechtigden zetels bezetten in het bestuur van een bedrijfstakpensioenfonds.

Geregeld wordt dat de vertegenwoordigers van pensioengerechtigden samen met de vertegenwoordigers van werknemersverenigingen evenveel zetels bezetten als de vertegenwoordigers van werkgeversverenigingen.

In het vijfde lid wordt geregeld dat bij verkiezing van de vertegenwoordigers door de deelnemers dit ook anderen dan deelnemers kan betreffen.

Onderdeel C (artikel 100)

Artikel 100, dat nu alleen betrekking heeft op ondernemingspensioenfondsen, gaat ook betrekking hebben op bedrijfstakpensioenfondsen. Om die reden wordt het opschrift gewijzigd.

In het derde lid is geregeld dat het bestuur van een ondernemingspensioenfonds kan afwijken van de keuze van de meerderheid van de pensioengerechtigden in de raadpleging indien daarvoor zwaarwegende redenen zijn. Deze afwijkmogelijkheid wordt geschrapt. Bij

versterking van de positie van pensioengerechtigden past een dergelijke afwijkmogelijkheid niet.

In het vierde en vijfde lid wordt een regeling getroffen voor een raadpleging van de pensioengerechtigden van bedrijfstakpensioenfondsen. Omdat bedrijfstakpensioenfondsen altijd een deelnemersraad hebben wordt bij deze raadpleging een andere keuze voorgelegd dan bij de raadpleging bij ondernemingspensioenfondsen. De pensioengerechtigden van bedrijfstakpensioenfondsen worden geraadpleegd over de vraag of pensioengerechtigden in het bestuur van het bedrijfstakpensioenfonds wel of niet vertegenwoordigd dienen te zijn. Het bestuur van het bedrijfstakpensioenfonds volgt de wens van de meerderheid van de responderende pensioengerechtigden indien ten minste de helft van de pensioengerechtigden zijn keuze kenbaar heeft gemaakt.

In het zesde lid wordt, zowel voor ondernemingspensioenfondsen als bedrijfstakpensioenfondsen, bepaald dat het pensioenfonds de raadpleging eens in de vijf jaar herhaalt indien tenminste 5% van de pensioengerechtigden daarom vraagt, tenzij de pensioengerechtigden al in het bestuur vertegenwoordigd zijn.

Onderdeel D (artikel 101)

Artikel 101 dat betrekking heeft op de zetelverdeling tussen vertegenwoordigers van pensioengerechtigden en werknemersvertegenwoordigers in besturen van ondernemingspensioenfondsen wordt ook van toepassing op de zetelverdeling in besturen van bedrijfstakpensioenfondsen. Om die reden wordt het opschrift gewijzigd.

In het eerste lid wordt verder voor vertegenwoordigers van werknemersverenigingen (bedrijfstakpensioenfondsen) hetzelfde geregeld als voor werknemersvertegenwoordigers (ondernemingspensioenfondsen), dat wil zeggen dat de verdeling tussen vertegenwoordigers van pensioengerechtigden en vertegenwoordigers van werknemersverenigingen plaatsvindt op basis van de onderlinge getalsverhoudingen maar dat vertegenwoordigers van pensioengerechtigden ten hoogste de helft van het aantal zetels kunnen bezetten dat vertegenwoordigers van werknemersverenigingen en vertegenwoordigers van pensioengerechtigden gezamenlijk bezetten.

De mogelijke afwijkingen op deze zetelverdeling in het tweede en derde lid zijn alleen van toepassing bij ondernemingspensioenfondsen. Daar worden deze leden op aangepast.

Het vierde lid wordt aangepast zodat pensioengerechtigden ook kunnen kiezen voor externe deskundigen als hun vertegenwoordigers.

Onderdeel E (artikel 101a)

In artikel 33, zesde lid, wordt bepaald dat een bedrijfstakpensioenfonds een raad van toezicht heeft. In artikel 101a worden nadere regels gesteld met betrekking tot die raad van toezicht. Ondernemingspensioenfondsen kunnen kiezen voor een raad van toezicht, maar zijn daartoe niet verplicht. Indien ze voor het interne toezicht kiezen voor een raad van toezicht is artikel 101a van toepassing.

De taak van de raad van toezicht is het toezicht houden op de uitvoering van de taken en de uitoefening van bevoegdheden door het bestuur. De raad van toezicht is ten minste belast met:

- a. het goedkeuren van het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële en bedrijfstechnische nota, bedoeld in artikel 145, een kortetermijnherstelplan als bedoeld in artikel 140 en een langetermijnherstelplan als bedoeld in artikel 138;
- b. het toezien op adequate risicobeheersing door het bestuur;
- c. het toezien op evenwichtige belangenbehartiging door het bestuur;
- d. het schorsen en ontslaan van de leden van het bestuur;
- e. het jaarlijks afleggen van verantwoording over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden, bedoeld onder a, b, c en d, in het jaarverslag.

De raad van toezicht bestaat uit ten minste 3 onafhankelijke personen die deskundig zijn ten aanzien van de uitoefening van de taken van de raad van toezicht. Artikel 105, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing op de leden van de raad van toezicht. Dat betekent dat zij zich bij de vervulling van hun taak richten naar de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en de werkgever en ervoor zorgen dat deze zich door hen op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.

Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld met betrekking tot de raad van toezicht.

Onderdeel F (artikel 106)

Aan artikel 106, eerste lid, wordt een onderdeel toegevoegd op grond waarvan in de statuten bepalingen worden opgenomen over de wijze waarop de leden van de raad van toezicht worden benoemd en ontslagen. Onderdeel f, dat betrekking heeft op de benoeming van bestuursleden, wordt redactioneel gelijkkluidend.

Onderdeel G (artikel 107)

Het verbod op het stellen van een leeftijdsgrens wordt ook van toepassing op de leden van de raad van toezicht.

Onderdeel H (artikel 109)

Artikel 109 regelt de instelling van een deelnemersraad bij bedrijfstakpensioenfonds. Zoals bij de wijziging van onderdeel A (artikel 33) is aangegeven gaat de deelnemersraad ook functioneren als verantwoordingsorgaan. Hiertoe wordt in het eerste lid bepaald dat het bestuur verantwoording aflegt aan de deelnemersraad.

Er wordt gestreefd naar meer diversiteit in de organen van pensioenfonds. Voor de deelnemersraad wordt in het tweede lid bepaald dat de leden een zo evenwichtig mogelijke afspiegeling naar leeftijd en geslacht van de betreffende geleding moeten zijn. Ingevolge de voorgestelde wijziging van artikel 33 rapporteert het pensioenfonds in het jaarverslag over die verdeling naar leeftijd en geslacht.

Het vierde lid is op een tweetal punten aangepast zodat het gelijkkluidend wordt aan de vergelijkbare bepaling in artikel 110 voor ondernemingspensioenfonds. Allereerst kunnen bij verkiezing van de leden van de deelnemersraad door deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden de kandidaten ook worden voorgedragen door individuele deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden en niet meer alleen door verenigingen.

Daarnaast worden de representativiteitsvereisten die gesteld worden aan de verenigingen die kandidaten kunnen voordragen geschrapt, zodat tegemoet gekomen wordt aan de toezegging in de kabinetsreactie governance ((Kamerstukken II 2009/10, 28 294, nr. 37). Wel blijft de verplichting bestaan dat het statutaire doel het behartigen van de belangen van haar leden als pensioengerechtigden bij een pensioenfonds moet bevatten. Het vijfde lid wordt hieraan aangepast en het (oude) zevende lid geschrapt.

Er wordt een nieuw lid toegevoegd op grond waarvan het bedrijfstakpensioenfonds op verzoek gehouden is mee te werken aan het verstrekken van informatie over de oprichting van, dan wel het bestaan van een werknemersvereniging dan wel een vereniging van pensioengerechtigden.

Onderdeel I (artikel 110)

Artikel 110 regelt de instelling van een deelnemersraad bij ondernemingspensioenfonds.

Als een ondernemingspensioenfonds een deelnemersraad heeft gaat deze, zoals toegelicht bij

onderdeel A (artikel 33), als verantwoordingsorgaan functioneren. Hiertoe wordt in het eerste lid bepaald dat het bestuur verantwoording aflegt aan de deelnemersraad.

Zoals ook bij de toelichting op onderdeel H (artikel 109) is vermeld wordt gestreefd naar meer diversiteit in de organen van pensioenfondsen. Voor de deelnemersraad wordt in het tweede lid bepaald dat de leden een zo evenwichtig mogelijke afspiegeling naar leeftijd en geslacht van de betreffende geleding moeten zijn. Ingevolge de voorgestelde wijziging van onderdeel A (artikel 33) rapporteert het pensioenfonds in het jaarverslag over die verdeling naar leeftijd en geslacht.

Een vereniging die kandidaten kan voordragen voor de deelnemersraad heeft als statutair doel het behartigen van de belangen van belanghebbenden bij een ondernemingspensioenfonds. Daarbij wordt ondernemingspensioenfonds vervangen door pensioenfonds (vergelijk artikel 109). Tenslotte wordt ook aan artikel 110 een nieuw lid toegevoegd op grond waarvan het ondernemingspensioenfonds op verzoek gehouden is mee te werken aan het verstrekken van informatie over de oprichting van, dan wel het bestaan van een werknemersvereniging dan wel een vereniging van pensioengerechtigden.

Onderdeel J (artikel 176)

De bepaling met betrekking tot de raad van toezicht wordt aan de beboetbare bepalingen toegevoegd.

Onderdeel K (artikel 219)

De verwijzing naar artikel 33 wordt aangepast aan de wijziging van dit artikel.

Artikel II

Pensioenfondsen krijgen maximaal een jaar de tijd om alle organen en stukken aan te passen aan de wijzigingen in dit voorstel.

Ten aanzien van de bepalingen over de diversiteit betekent dit dat de samenstelling van de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan binnen een jaar zo evenwichtig mogelijk moet zijn samengesteld. Vanaf datum inwerkingtreding zal in het jaarverslag gerapporteerd moeten worden over de samenstelling van bestuur, deelnemersraad en verantwoordingsorgaan naar leeftijd en geslacht van de betreffende geleding.